

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาเป็นสมบัติที่มีค่าอย่างยิ่งของมนุษย์ สามารถสะท้อนความรู้สึกนึกคิด เป็นสื่อในการเสริมสร้างความเข้าใจตลอดจนเพิ่มพูนประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับมนุษย์ได้อย่างดีเยี่ยม แม้แต่ในสังคมที่ต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา มนุษย์ก็ย่อมติดต่อสื่อสารกันได้โดยอาศัยภาษาเป็นสื่อสากล (อรุณี วิริยะจิตรา, 2532, หน้า 1) ภาษาฝรั่งเศสนับเป็นภาษาหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในสังคมไทยมาตั้งแต่สมัยพระนารายณ์มหาราช จนถึงปัจจุบันที่เป็นยุคของสารสนเทศ ปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้ที่มีความรู้ภาษาฝรั่งเศสย่อมเป็นผู้ที่ได้เปรียบกว่าผู้ที่ไม่รู้ภาษาฝรั่งเศสในหลาย ๆ ด้าน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้ภาษาฝรั่งเศสเป็นวิชาเลือกในระดับชั้นมัธยมศึกษา แต่การเรียนภาษาฝรั่งเศสเท่าที่ผ่านมาเป็นไปอย่างไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งจะเห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อและผลสัมฤทธิ์จากการแข่งขันทักษะวิชาภาษาฝรั่งเศสของแต่ละโรงเรียนที่แสดงให้เห็นว่า ผลการเรียนการสอนควรได้รับการส่งเสริมอีกมาก (ไมตรี สุขสอน, 2539, หน้า 4)

ในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายองค์ประกอบที่มีส่วนช่วยทำให้การเรียนการสอนภาษาเกิดผลสัมฤทธิ์ เช่นความรู้ทางด้านไวยากรณ์และความรู้ทางด้านวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาเป็นต้น แต่ก็คงปฏิเสธไม่ได้เช่นกันว่า คำศัพท์และความเข้าใจในความหมายของคำศัพท์ในภาษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเข้าใจในภาษา อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่วัดคุณภาพของการสื่อสารด้วยเช่นกัน คำศัพท์จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญและจำเป็นที่สุดในการถ่ายทอดความคิด ความรู้ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง (Thanomsat & Sawangvaroros, 1981 อ้างใน ชิมมี อุปรา, 2541, หน้า 1) ถ้าหากปราศจากไวยากรณ์ เราจะยังสื่อสารกันได้ แต่ถ้าหากปราศจากคำศัพท์แล้ว เราไม่สามารถที่จะสื่อสารความหมายกันได้เลย (Wilkins, 1972 ,p. 111) ดังนั้นความชำนาญหรือความคล่องในการใช้ภาษา เป็นผลของการมีความรู้คำศัพท์อย่างเพียงพอในสมอง หากผู้เรียนมีความรู้คำศัพท์หรือมีวงคำศัพท์แคบก็จะส่งผล

ให้เกิดปัญหาในการใช้ภาษา คือมีความสามารถในการใช้ภาษาต่ำ และจะทำให้การถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ไม่เป็นไปตามที่ต้องการหรือขาดประสิทธิภาพในการสื่อสาร (Judd, 1987 อ้างใน ชิมมี อุปรา, 2541, หน้า 15) นอกจากนี้ คำศัพท์ยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้ภาษาและยังเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์สูงสุดต่อความเข้าใจในการอ่านและการเขียนอีกด้วย (ชิมมี อุปรา, 2541, หน้า 1) แม้ว่าการเรียนคำศัพท์จะมีความสำคัญ แต่ปัญหาสำคัญสำหรับผู้เรียนคือการไม่รู้ความหมายของคำศัพท์ (ชิมมี อุปรา, 2541, หน้า 2)

จากความรู้ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) ของ Bloom and other (อ้างใน ไสว เลี่ยมแก้ว, 2528) ซึ่งประกอบด้วยความรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ 6 ขั้นตอน คือ 1. ความจำ 2. ความเข้าใจ 3. การนำไปใช้ 4. การวิเคราะห์ 5. การสังเคราะห์ 6. การประเมินค่า จะเห็นได้ว่ากระบวนการทั้ง 6 ขั้นนี้ ความจำเป็นกระบวนการขั้นแรกที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ McGaugh, Thompson & Nelson (1977, p. 223) กล่าวว่า ความจำเป็นหนึ่งในศักยภาพที่สำคัญที่สุดของมนุษย์และสัตว์ ความจำนับรวมถึงประสบการณ์ในอดีตซึ่งส่งผลต่อความคิด การวางแผนและการกระทำของเราในปัจจุบัน ถ้าปราศจากความจำแล้วเราไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้เลย ดังนั้นในการเรียนการสอนภาษานั้นเราจำเป็นต้องฝึกหัดให้นักเรียนได้จดจำคำศัพท์และความหมายของคำศัพท์ก่อนกระบวนการเรียนอื่น ๆ ในการออกแบบบทเรียนสำหรับนักเรียน จึงควรมีกิจกรรมที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความจำได้ดีขึ้น

Baron (1992, p. 241) ได้กล่าวถึงวิธีที่จะช่วยปรับปรุงความจำให้ดีขึ้นได้หลายวิธี หนึ่งในนั้นคือการให้ตัวชี้้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน (Retrieval cues) กับตนเอง เพื่อจะช่วยระลึกข้อมูลที่ที่ถูกเก็บไว้ในความจำระยะยาวออกมาได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับสุรางค์ ไคว์ตระกูล (2537, หน้า 288) ที่ได้กล่าวว่าการค้นคืนหรือการเรียกสิ่งที่เรียนรู้มาแล้วมาใช้จะง่ายขึ้น ถ้าหากเรามีวิธีการหรือยุทธศาสตร์ ซึ่งยุทธศาสตร์ในการค้นคืนวิธีหนึ่งคือการใช้ตัวชี้้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน (Retrieval cues) เช่น การจำรายการสิ่งของต่าง ๆ อาจจะจัดเป็นกลุ่มเพื่อใช้เป็นตัวชี้ นำเพื่อช่วยในการค้นคืน เช่น ของใช้ในครัว (ทัพพี หม้อ ถ่าน) เครื่องเทศ (พริกไทย ลูกจันทร์ กานพลู) ซึ่งการใช้ตัวชี้ นำเพื่อช่วยในการค้นคืนจะช่วยความจำได้ดีขึ้น เช่นเดียวกับ Roediger III, Rushton, Capaldi & Paris (1984, p. 256) ที่กล่าวว่า ความจำของเราไม่สูญหายเพราะด้วยตัวกระตุ้นที่เหมาะสมหรือตัวชี้ นำเพื่อช่วยในการค้นคืนที่เหมาะสมเราจะสามารถค้นคืนได้ โดยที่การจำไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่ามีข้อมูลซึ่งถูกบันทึกหรือเก็บไว้ในความจำเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับว่ามีสถานการณ์หรือตัวชี้ นำเพื่อช่วยในการค้นคืนที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้สามารถค้นคืนข้อมูลออกมาได้ Morgan &

King (1975, p. 159) ได้กล่าวถึงในเรื่องของการใช้ตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืนไว้เช่นเดียวกันว่า การระลึกความจำจะดีขึ้นเมื่อเรามีการจัดหาตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืนที่เหมาะสม โดยที่ตัวชี้นำอาจนำทางเราไปสู่ระบบที่ซับซ้อนยุ่งเหยิงของความสัมพันธ์ซึ่งอยู่ในช่วงของข้อมูลที่ถูกลืมไปแล้วได้ (Weiteh, 1992, p. 248)

จากการศึกษาของ Tulving & Pearstone (1966 as cited in Wortman, Loftus & Marshall, 1981, p. 159) พบว่าการใช้ตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน จำเป็นอย่างยิ่งในการค้นหาประสบการณ์ของการระลึกได้ โดยการทดลองจำคำศัพท์เกี่ยวกับหมวดหมู่และชื่อของสิ่งของในแต่ละหมวดหมู่นั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน สามารถจำคำศัพท์ได้มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน จึงสามารถสรุปได้ว่า หากปราศจากตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืนที่เหมาะสม สิ่งต่าง ๆ ที่ถูกบันทึกไว้ในความจำอาจจะยากที่จะค้นคืน ซึ่งจะเห็นได้ว่าตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน (Retrieval cues) สามารถที่จะช่วยปรับปรุงความจำให้ดีขึ้น ซึ่ง Weiteh (1992, p.248) ยังได้กล่าวเสริมอีกว่า ตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืนปรากฏขึ้นเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจำในรูปแบบต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kagan & Havemann (1972) ที่ได้ทำการทดลองจำคำศัพท์ของสิ่งของต่าง ๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน สามารถระลึกคำศัพท์ได้มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน สามารถช่วยให้เกิดความจำได้ โดยมีการใช้ตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืนในลักษณะของหมวดหมู่คำศัพท์

นอกจากตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน (Retrieval cues) จะสามารถช่วยความจำได้แล้ว จากงานวิจัยที่เกี่ยวกับความจำของทฤษฎี คำสุพรรณ และกิติกร มีทรัพย์ (2534) กล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความจำของคนว่า การจำที่เป็นรูปภาพได้ผลดีกว่าการจำที่เป็นถ้อยคำและประโยค อีกทั้งความสามารถในการจำภาพต่าง ๆ มีได้อย่างไม่จำกัด และคนเราสามารถจำภาพได้เป็นจำนวนมาก ซึ่ง Boume & Ekstrand, Jr. (1973, p. 126-127) ก็ได้กล่าวถึงวิธีการเพื่อที่จะให้มี ความจำที่ดีวิธีการหนึ่งว่า ควรใช้มโนภาพที่เป็นภาพ (Visual imagery) และใช้เทคนิคการบันทึกที่สลับในระหว่างกระบวนการเรียนรู้ ใช้ภาพที่แปลกและน่าสนใจเพื่อสัมพันธ์กับหัวเรื่องของข้อมูลซึ่งถูกจดจำไว้ และมีงานวิจัยทดลองสนับสนุนเรื่องนี้มากมายว่า การจำโดยใช้ภาพทำได้ง่ายกว่าการจำโดยวิธีอื่น

จากงานวิจัยของ Dwyer (1978) พบว่าภาพประกอบที่เหมือนกันนั้น ไม่ได้มีผลในการช่วยให้นักเรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ในระดับที่เท่ากัน เช่นเดียวกับ Gropper (as cited in Main & Griffiths, 1997, p. 167-178) ที่ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีความสามารถทางภาษาสูงและต่ำนั้นจะตอบสนองต่อสื่อที่นำมาใช้และยุทธศาสตร์ทางการสอนที่ได้รับนั้นแตกต่างกันไป จากสภาพการสอนทั่วไป ครูมักใช้ภาพแบบเดียวกันกับผู้เรียนทุกคน โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างในการรับรู้ของผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียนบางคนเข้าใจและบางคนไม่เข้าใจ (จันทร์ฉาย เติมียาคาร, 2525, หน้า 6)

ตามแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่ม Gestalt นั้น คนเรานั้นรับรู้เป็นส่วนรวม ส่วนรวมไม่ใช่ผลบวกของส่วนย่อย แต่เป็นการนำส่วนย่อยมาจัดหมวดหมู่ให้เป็นแบบหรือรูปร่างที่มีความหมาย ดังนั้นส่วนรวมจึงมีความหมายมากกว่าส่วนย่อยแต่ละส่วน (สุณีย์ อีรดากร, 2525, หน้า 48) สุชา จันทร์หอม (2533, หน้า 9) ก็ได้กล่าวสนับสนุนแนวคิดนี้ว่า ส่วนรวมนั้นมีค่ามากกว่าผลบวกของส่วนย่อย ๆ มารวมกัน แต่แนวคิดนี้ก็ขัดแย้งกับแนวคิดของนักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ที่เชื่อว่ามนุษย์จะเกิดการเรียนรู้โดยเน้นส่วนประกอบย่อย ๆ มากกว่าส่วนรวม (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, 2523, หน้า 22) สอดคล้องกับนักจิตวิทยากลุ่มสัมพันธเชื่อมโยง (Connectionism) ที่เชื่อว่า การเรียนจากส่วนประกอบย่อย ๆ แล้วต่อไปสุดท้ายก็จะรวมเข้าเป็นส่วนใหญ่ทั้งหมด (ประสาธ อัครปรีดา, 2522, หน้า 140) จากทั้ง 2 แนวคิดนี้ทำให้เกิดงานวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้และการนำเสนอภาพในการเรียนการสอนมากมาย เช่นงานวิจัยของ Travers & Alverado (1970) ที่วิจัยว่าเมื่อเด็กโตขึ้นจะมีความสามารถในการเข้าใจสิ่งเร้าที่ซับซ้อนเพิ่มขึ้น รวมทั้งจะมีความชอบที่จะแปลความหมายวัตถุในส่วนรวมเพิ่มขึ้นด้วย การรับรู้สิ่งที่ซับซ้อนเช่นการมองในลักษณะที่เป็นส่วนรวมจะยากกว่าการรับรู้ส่วนประกอบเล็ก ๆ หรืองานวิจัยของ Goins (อ้างใน พรณราย เทียมทัน, 2536, หน้า 19) ที่พบว่า เด็กบางคนสามารถมองเห็นรูปร่างส่วนรวมของภาพ และในขณะเดียวกันก็สามารถดึงเอารายละเอียดต่าง ๆ ออกมาจากส่วนรวมของภาพได้ ส่วนบางคนมองเห็นเฉพาะรายละเอียดของภาพเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง ส่วนบางคนก็มองเห็นเพียงรวม ๆ ทั้งหมดเท่านั้น ไม่สามารถแยกแยะรายละเอียดต่าง ๆ ของภาพออกมาได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของพรณราย เทียมทัน (2536) ที่พบว่า ผลของการใช้ภาพประกอบเรื่อง 2 แบบ คือภาพรวมและภาพย่อยกับนักเรียนกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำไม่แตกต่างกัน

จากงานวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นว่าวิธีหนึ่งที่จะใช้เพื่อช่วยความจำนั้นคือการใช้ตัวชี้้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน (Retrieval cues) โดยมีการวิจัยในลักษณะของการจัดคำเป็นหมวดหมู่ แต่ผู้วิจัยไม่พบว่ามี การวิจัยเกี่ยวกับตัวชี้ นำเพื่อช่วยในการค้นคืนที่เป็นการนำเสนอรูปภาพเพื่อช่วยความจำ ทั้ง ๆ ที่ม ีงานวิจัยเป็นจำนวนมากที่พบว่า การจำโดยการ ใช้ภาพทำได้ง่ายกว่าการจำโดยวิธีอื่น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้ตัวชี้ นำเพื่อช่วยในการค้นคืนสองแบบคือแบบภาพรวมและแบบภาพย่อยต่อการจำความหมายคำศัพท์ภาษาฝรั่งเศสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้ตัวชี้ นำเพื่อช่วยในการค้นคืนสองแบบที่มีต่อการจำความหมายคำศัพท์ภาษาฝรั่งเศสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

คำถามในการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการนำเสนอตัวชี้ นำเพื่อช่วยในการค้นคืนแบบภาพรวมและแบบภาพย่อย มีคะแนนความจำความหมายคำศัพท์ภาษาฝรั่งเศสแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
2. นักเรียนที่ได้รับการนำเสนอตัวชี้ นำเพื่อช่วยในการค้นคืนแบบภาพรวมและแบบภาพย่อย มีความคิดเห็นต่อการ ใช้ภาพเป็นตัวชี้ นำเพื่อช่วยในการค้นคืนที่มีต่อการจำความหมายคำศัพท์ภาษาฝรั่งเศสแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สายศิลป์ - ภาษา (ภาษาฝรั่งเศส) ปีการศึกษา 2542 โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่
2. คำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือคำศัพท์จากหนังสือ *Fréquence jeunes*

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผลของการใช้ตัวชี้้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน หมายถึง คะแนนความสามารถในการ
จำความหมายคำศัพท์ภาษาฝรั่งเศส หลังจากการใช้ภาพเป็นตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน

ตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืน หมายถึง การใช้ตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืนที่กระตุ้น
ให้ผู้เรียนสามารถค้นคืนความหมายคำศัพท์ภาษาฝรั่งเศสที่ได้เรียนไปแล้ว โดยใช้ภาพที่มีเนื้อหา
ของภาพ 2 แบบ คือ

1. ภาพรวม หมายถึง การนำเสนอภาพวาดลายเส้นแบบง่าย (Simple line drawing) ซึ่งเป็นภาพที่มีเนื้อหาของภาพเกี่ยวกับคำศัพท์ภาษาฝรั่งเศสที่นักเรียนได้เรียนไปแล้ว โดยนำเสนอเป็นภาพรวมคำศัพท์ทั้งหมดที่ต้องการให้นักเรียนจำความหมายเพียงภาพเดียว
2. ภาพย่อย หมายถึง การนำเสนอภาพวาดลายเส้นแบบง่าย (Simple line drawing) ซึ่งเป็นภาพที่มีเนื้อหาของภาพเกี่ยวกับคำศัพท์ภาษาฝรั่งเศสที่นักเรียนได้เรียนไปแล้ว โดยนำเสนอเป็นภาพย่อยที่ละภาพรวม 3 ภาพ กล่าวคือนำเสนอเนื้อหาของภาพที่มีจำนวนคำศัพท์ที่ต้องการให้นักเรียนจำความหมายเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ และภาพสุดท้ายคือภาพที่มีลักษณะเนื้อหาของภาพเหมือนกับการนำเสนอแบบภาพรวม

การจำ หมายถึง ความสามารถที่จะจำความหมายคำศัพท์ภาษาฝรั่งเศสที่ได้เรียนไปแล้ว

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผู้ที่เรียนสายศิลป์ - ภาษา (ภาษาฝรั่งเศส)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ได้แนวทางการใช้ตัวชี้นำเพื่อช่วยในการค้นคืนที่เป็นภาพในการช่วยให้เกิดการจำความหมายคำศัพท์ภาษาฝรั่งเศส